

«La trajectòria intel·lectual d'Antoni M. Badia i Margarit és indestruïble del seu compromís per la llengua. Lluny de refugiar-se en la torre d'ivori en què esdevenen sovint l'erudició i la ciència, el nostre filòleg ha mirat sempre de fer compatible l'estudi del català amb la defensa de la seua normalitat cultural i amb una implicació activa en la tasca de transformació democràtica del país, especialment durant el darrer franquisme i els anys de la transició política» (p. 9).

Aquestes paraules d'Antoni Ferrando, al pròleg, ens anuncien el contingut del llibre: els filòlegs acostumats a aprendre de la lectura de textos de contingut filològic i doctrinal de l'autor de la definició de la filologia catalana com a síntesi de «ciència i passió» poden ara assaborir un llibre on la visió política i passional i l'actitud cívica del professor Badia predominen sobre la científica, un llibre que arreplega 33 articles que ens mostren un altre caire del romanista i catalanista Badia i Margarit, autor d'una gramàtica històrica del català, de dues gramàtiques del català contemporani, d'un estudi exhaustiu sobre les *Regles d'esquivar vocables*, de *La llengua dels barcelonins*, i de centenars d'articles sobre distintes matèries (dialectologia catalana i aragonesa, sociolingüística, onomàstica,...). Un Badia que aprofitant la seua fama internacional defén i publicita la llengua catalana per tot el món; una activitat, que juntament amb la seua tasca de rector, li han valgut el Premi d'Honor de les Lletres Catalanes de 2003.

El professor Badia, observador fi de l'evolució de la llengua en el segle xx, ha tingut sempre present la singularitat del català amb una història escapçada, que quan pensava que havia trobat el redreçament definitiu sofria la guerra civil de 1936 i el posterior franquisme i que amb la democràcia intenta recuperar la seua identitat, unitat, ús i acceptació per tots, pels emigrants, per la resta de catalanoparlants, etc. Per això sempre s'ha posat davant de qualsevol moviment de defensa de la llengua, amb fermesa, constància i seguretat de tenir la raó actuant amb una cara amable. Personalment, puc donar fe de la presidència del II Congrés de la Llengua Catalana, celebrat el 1986, o de les campanyes personals a favor del valencià, fet que ha estat gratificat amb la concessió del Doctorat Honoris Causa de la Universitat de València.

El volum és molt útil perquè arreplega un material que d'altra manera haguera passat desapercbut a la majoria d'interessats per la llengua per la varietat de llocs i èpoques on s'ha publicat i per la dificultat de trobar-lo, i per això estem agraïts a la Universitat de València.

El llibre s'ha dividit en tres parts.

I. *Llengua i identitat nacional*:

En el primer article, «Llengua i poder» (p. 19-35), de 1991, tracta el català com una típica llengua en contacte. Fa una espècie d'història de la llengua, i parla de la normalització, l'ensulsiada i el

recobrament. Acaba dient que el català és la llengua de prestigi. Després d'analitzar la situació des de distints punts de vista, continua dient que el català es troba entre: «1) un procés de substitució, que actua des del primer terç del segle XVIII, i 2) un procés de normalització, que, a tot estirar, comença d'ésser eficaç a partir de 1900» (p. 34).

En el segon, «Per l'ús oficial del català» (p. 37-48), de 1977, presentat dins del Congrés de Cultura Catalana esmenta diversos problemes i lamenta que encara no es tinga una modalitat estàndard de la llengua catalana, i que no hi haja mecanismes suficients per a frenar l'entrada de neologismes previ pas o via del castellà. I s'afeg als que demanen l'oficialitat del català.

En el tercer, «El difícil diálogo de las lenguas» (p. 49-57), de 1987, denuncia que no es dona un tracte adequat a les llengües perifèriques i parla dels avantatges d'un bilingüisme escolar i administratiu com a beneficis per a tots, immigrants inclosos que són precisament qui ho demanen. També esmenta la tasca d'aconseguir una llengua estandarditzada per damunt de parlars concrets i demana voluntat de diàleg entre llengües i societats.

En el quart, «Llengua i identitat nacional» (p. 59-74), de 1986, reflexiona sobre l'asturià i es pregunta si pot reeixir una normalització d'esta llengua, i creu que, si el moviment per la llengua asturiana aconsegueix interessar a fons la massa social a favor de la llengua, si hi ha actituds positives, es pot salvar l'asturià, generalitzar i normalitzar.

En el cinquè, «L'identité catalane dans l'Espagne démocratique» (p. 75-100), de 1992, explica com la llengua és l'element més important per a identificar Catalunya i explica com viu el català dins Espanya. Posteriorment enumera alguns factors que defineixen la identitat catalana; parla de l'economia, de l'emigració i mostra com el país s'identifica en la llengua i destaca com, sense el suport d'un estat sobirà, Catalunya ha salvaguardat la seua llengua.

En el sisè, «La lengua catalana en la actualidad» (p. 101-108), de 1988, després de fer un repàs històric a la llengua, diu que l'objectiu del Congrés Internacional de la Llengua de 1986, que ell presidia, és fer normal la llengua. A pesar de la dificultat de normalitzar una llengua sense prou poder, la normalització és una actitud, com és la del poble català que unànime vetlla per la seua llengua.

II. *Per la unitat de la llengua*, consta de diversos articles breus.

En el primer, «Quin català? La llengua a la premsa, la ràdio i la televisió» (p. 111-119), de 1989, molt oportú per l'inici d'una nova manera de veure el català oral i escrit, recomana que el català use la rica gamma de nivells expressius que conté. I repassa com l'oralitat abans significava parlar com s'escrivia i hui en dia són independents. Afegeix que hi ha d'haver una sola llengua i diversitat de registres. Li sembla bé que els assessors orienten els periodistes i critica que el català *light* és més acastellanat que planer. També recomana que es faça una llengua planera i correcta adient a diversos nivells sense mutilar-la ni bandejar els trets característics d'altres zones de la llengua. Sobre l'acceptació de castellanismes creu que el requisit hauria de ser: «1) que es tracti d'un mot antic, provadament arrelat i emprat per escriptors [...], o 2) que el diccionari normatiu ja tinga un mot de la mateixa família [...], o 3) que el mateix tipus es trobi en altres llengües romàniques» (p. 117-118).

El segon, «La llengua catalana a revisió. Entre les institucions i les persones» (p. 121-127), de 1986, reproduïx el discurs de cloenda de les activitats acadèmiques del II Congrés Internacional de la Llengua catalana. Parla de la mobilització del congrés. Esmenta que el català no es pot considerar una llengua minoritzada encara que tampoc no és una llengua de cultura plena. Postula «Una llengua estàndard congruent en la formulació i respectuosa quant a les grans modalitats» (p. 123-124).

En el tercer, «Els esforços per la normalització del català» (p. 129-140), de 1985, opina que la normativització fou feta en el moment oportú, i que ara toca la normalització.

El quart, «La llengua de tots» (p. 141-142), de 1985, postula que a) cal que hom es familiaritze amb els col·loquialismes de totes les terres de parla catalana; b) que els barcelonins recorreguen a registres més elevats quan la comunicació no es faça entre ells.

En el cinquè, «La litúrgia en la llengua popular a Catalunya» (p. 143-156), de 1967, defén com sempre la unitat contra la fragmentació dialectal excessiva perquè la litúrgia accentua el caràcter comunitari del poble: ha de ser natural, amb un cert to idiomàtic per a evitar l'empobriment, correcta idiomàticament perquè ha de ser una exigència de la comunitat que se serveix de la mateixa llengua.

En el sisè, «Primer cinquantenari de les Normes de Castelló» (p. 157-170), de 1982, realça el valor de l'ortografia per a la llengua sabedor que «la llengua la fan els sons, les formes, la frase i els mots, no la fa l'ortografia» (p. 157), però aquesta amb el seu valor convencional «posseeix una alta significació aglutinadora» (p. 158). Com l'ortografia, la llengua literària també implica abstracció. Reconeix que la llengua comuna o estàndard «és avui massa predominant d'una sola regió de la llengua, i que necessita la contribució del parlar de les regions restants. Cal que tots els qui parlem la mateixa llengua ens familiaritzem amb els mots fonamentals de les seves grans varietats geogràfiques, i que aquestes coneixences ja comencin de difondre's a les escoles» (p. 159). Acaba amb una idea molt lúcida per a la situació actual: «L'esperit de les Normes de Castelló, si hi som fidels, és la millor penyora per a l'esdevenidor de la llengua de tots» (p. 170).

El setè, «Lo importante no es el nombre de la lengua» (p. 171-174), de 1982, és una entrevista en un diari de València on exposa dues idees molt significatives: «Las diferencias regionales del catalán están reducidas a algunas desinencias verbales y dos docenas de palabras» (p. 172) i «No me pareció incorrecto que el recientemente fallecido Manuel Sanchis Guarner denominase a su cátedra Lingüística Valenciana. Interpretando el artículo del estatuto, si sale aprobado, se puede enseñar el catalán de todos» (p. 173).

El huitè, «Importància d'una normativa gramatical comuna a tot el domini lingüístic» (p. 175-178), de 1992, demana un nom unitari per a la llengua, *català*, encara que això no vol dir que no siguin dignes de respecte les denominacions populars, tradicionals d'acord amb certs indrets geogràfics del domini, i que «convé que les autoritats competents de tot el domini lingüístic s'apressin a declarar que amb diferents nomenclatures designem la mateixa i única llengua de tots» (p. 177).

En el novè, «Presentació del *Llibre blanc sobre la unitat de la llengua catalana*» (p. 179-183), de 1991, destaca la reproducció de les paraules de Joseph Gulsoy: «Que la llengua que es parla en el Principat, en el Rosselló, al País Valencià i a les Illes Balears fos una i la mateixa, té acceptació tan general entre els romanistes estrangers que causa no poca estranyesa que sigui desitjable reafirmar-ho en un article com aquest, dirigit als mateixos nadius» (p. 183).

El desè, «Hi ha una llengua valenciana?» (p. 187-190), de 1983, mostra els trets conjunts del valencià i la resta del català que els separen de les llengües romàniques, i deu diferències que particularitzen el valencià dins del domini lingüístic català.

L'onzè, «Por favor, un poco de seriedad» (p. 191-194), de 1995, demana a l'administració valenciana que no interferisca en la llengua ni en l'ortografia. I insisteix que dir que el valencià és el nom que es dona a la llengua catalana no vol dir que la personalitat del poble valencià passe a ser de segona.

En aquesta part hi ha encara altres articles com «El II Congrés propone un ente para impulsar la normalización del catalán» (p. 185-186), de 1986, «La lliçó de la Catalunya Nord» (p. 195-197), de 1992, i «Sobre el debat del català a l'Aragó» (p. 199-201), de 1990.

III. *Llavor de futur*, arreplega un conjunt de parlaments sobre distints homenots de la cultura i llengua catalanes, mestres de tots, que caracteritza perfectament.

En el primer «Ciència i humanitat en Jordi Rubió» (p. 205-208), de 1983, el qualifica de «model vivent de cultura vasta, de rigor metodològic, d'honestat científica» (p. 205). Home humil que només rompia el silenci quan el perjudicat no era ell, sinó el país. Símbol de resistència, d'optimisme.

En el segon, «Homenatge a Joan Coromines» (p. 209-216), de 1994, fa una petita biografia de Coromines i explica la seua tasca, les enquestes dialectològiques i toponímiques. Destaca que en ell «viure i treballar són dos verbs sinònims» (p. 213).

El tercer i quart són dedicats també a Joan Coromines, «Joan Coromines entre el mito y la ciencia» (p. 217-223), de 2000, i «El meu Joan Coromines» (p. 225-227). Consisteix en la ressenya del llibre que arreplega les conferències dictades el 1998 a Sabadell sobre Joan Coromines, organitzades per Joan Solà. Entre altres, afirma que l'aportació de Coromines és única i irrepetible, que ell dominava la bibliografia apareguda fins a 1960, que les seues obres recolzen en un ric tresor de materials.

El cinquè i sisè són dedicats a Sanchis: «Manuel Sanchis Guarner: l'home, el científic, el ciutadà» (p. 229-236), de 1982, és una biografia de Sanchis on destaca els trasbalsaments de la guerra, del país on ha viscut, la seua aportació al *DCVB*, la introducció d'una metodologia nova en la història de la llengua. I on realça la seua tasca de suplència en un país convuls que impedí que treballara més sobre llengua. Comenta com anava a Barcelona i els donava detalls de la difícil situació creada al País Valencià i acaba dient que «Manuel Sanchis Guarner morí en acte de servei» (p. 235).

En «Manuel Sanchis Guarner, un i vari» (p. 237-241), de 1984, ressaltava diversos punts del mestre dels valencians: a) que establí un pont amb la seua actuació, entre la ciència pura i un humanisme, i aspirà «a treballar al màxim possible com a científic, sense rebutjar els compromisos als quals la problemàtica de la societat l'incitava» (p. 239), com fa el mateix Badia; b) combinà ciència i organització de la ciència; c) interdisciplinarietat; d) contactes humans amb tots; e) propugna un policentrisme convergent.

El setè i huitè són dedicats a la mateixa persona: «Francesc de B. Moll (1903-1991)» (p. 243-246) i «Francesc de B. Moll: Pont entre homes i treballador de la llengua» (p. 247-254), tots dos de 1991. Entre altres opinions, hi diu que «es pot dir sense exagerar que la filologia catalana seria molt diferent d'allò que és avui, si no hi hagués passat Moll» (p. 247) i destaca el seu paper en el restabliment de l'ortografia unitària i la realització del *DCVB*.

El novè, «Pere Bohigas. Discreció, fermesa, eficàcia» (p. 255-257), de 2001, ens presenta un personatge que investiga i ajuda els altres: «El bon professor ensenya, no allò que els altres han investigat i escrit, sinó allò que ell ha elaborat de primera mà o que ha estudiat amb criteri propi» (p. 256) i «La seva finor d'esperit, l'elegància del seu llenguatge, la seva disposició a ajudar el col·lega o el deixeble, la humanitat que traspuava àdhuc la seva conversa més tècnica, són característiques que han estat reconegudes per tothom qui l'ha tingut a prop» (p. 257).

El desè, «Georges Straka i els estudis de llengua catalana» (p. 259-268), de 1996, parla de l'home i de la seua tasca envers la lingüística romànica i del català al qual estimava, per això va organitzar el primer col·loqui sobre el català a Estrasburg l'any 1968, la primera llengua fora del francès que era objecte d'estudi en el Centre de Lingüística i Filologia Romànica d'Estrasburg.

L'onzè, «Homenatge i gratitud a Josep Roca-Pons» (p. 269-275), de 1982, presenta la trajectòria de Roca-Pons, home «treballador en silenci, cavihlós i preocupat, amb aquell aire de no saber mai de què va, però de mestreatge universitari eficaç i de producció científica sòlida» (p. 271).

El tretzè «Germà Colón i la filologia romànica» (p. 277-286), de 2003, ens mostra la trajectòria romànica del seu deixeble: com el va introduir en la lingüística, com va anar a Lovaina amb Sever Pop, l'estada a Basilea i els beneficis que li han reportat per a la seua obra: a) la independència que ha pogut mantenir Colón respecte a iniciatives i necessitats menudes del país; b) l'objectivitat; c) el contacte amb els nuclis tradicionals de la romanística. I acaba destacant, a més de la seua tasca, la dels deixebles de Colón i la «fidelitat als seus orígens i a la seua llengua» en posar la seua obra al servei de la Universitat Jaume I de Castelló (p. 286).

El catorzè, «Joan Veny, dialectòleg i quelcom més» (p. 287-291), de 1998, on destaca el seu ritme de treball «a la quieta» i «a un ritme mesurat», la seua manera de treballar buscant sempre informacions de tots, la seua modèstia. Considera que és l'autor de referència en el camp de la dialectologia catalana tant per a l'anàlisi com per a la síntesi: «Aquesta labor ingent l'ha aconseguida sense oblidar mai el seu deure amb els estudiants: si ell, que és tan procliu a les enquestes, sotmetés un dia a un petit qüestionari els seus alumnes, restaria astorat de comprovar que compta amb la simpatia i l'adhesió universals dels qui passen per les seves aules» (p. 290).

Aquest volum d'estudis ens demostra una vegada més la capacitat de tractar qualsevol tema per part de Badia i Margarit, la preocupació constant pels problemes de la llengua on siga, la humanitat i objectivitat dels seus discursos laudatoris, i la prosa clara, rica de matisos i ben raonada que ens fa entendre'l sense problemes alhora que fruit-lo.

Emili CASANOVA
Universitat de València